

Русін В. М.

Викладач кафедри фінансів

ІНСТИТУТИ ТА ІНСТРУМЕНТИ ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

Розвиток місцевого самоврядування є необхідною умовою побудови соціально зорієнтованої, правової, демократичної держави. Трансформаційні процеси що відбуваються в Україні протягом останніх років загострили інтерес до осмислення суті місцевого самоврядування та його ролі в державі. Ефективне функціонування органів місцевого самоврядування повинно базуватися на трьох основних складових: нормативно правове забезпечення; реальне фінансове забезпечення і самостійність; кадрове забезпечення. Діяльність місцевого самоврядування в забезпеченні суспільних послуг та вирішення питань місцевого значення неможливе без відповідної системи фінансового забезпечення. Тому вважаємо за доцільне розглянути найбільш впливові інститути та інструменти фінансового забезпечення місцевого самоврядування.

Сучасні фінансові науковці виділяють місцеві фінансові інститути. В даному дослідженні під фінансовими інститутами розумі-

ється сукупність форм організації фінансових відносин, що виникають в органів місцевого самоврядування з іншими суб'єктами з приводу мобілізації та ефективного використання фінансових ресурсів відповідних органів. Якщо вдається до узагальнення поглядів науковці на склад місцевих фінансових інститутів, то до найбільш впливових інститутів фінансового забезпечення слід віднести: самостійні місцеві бюджети; місцеві податки і збори; міжбюджетні трансферти; цільові фонди місцевого самоврядування; місцеві запозичення; комунальна власність; комунальний кредит.

Під інструментами фінансового забезпечення органів місцевого самоврядування мається на увазі сукупність знарядь необхідних для формування і використання фінансових ресурсів відповідних органів. До найбільш впливових з них можна віднести: структура доходів та видатків місцевих бюджетів; ставки місцевих податків і зборів та право на їх регулювання і встановлення; формули фінансового вирівнювання; стимули до активізації діяльності в області оподаткування; депозитні ставки та ставки по кредитуванню; рентабельність підприємств комунальної галузі.

Частина інститутів фінансового забезпечення за роки незалежності України вдосконалювалися та реформувалися, інші знаходяться на стадії становлення, а окремі тільки зароджуються. Їх розвиток залежить від рівня розвитку національної економіки в цілому.

Нині в Україні з вище перелічених інститутів фінансового забезпечення місцевого самоврядування найбільш розвиненими є місцеві бюджети, місцеві податки і збори, міжбюджетні трансферти. Досить слабо розвинені комунальна власність та комунальний кредит. На низькому рівні розвитку перебувають інститути цільових фондів місцевого самоврядування та місцевих запозичень.

Найбільш розвиненим інститутом фінансового забезпечення органів місцевого самоврядування є місцеві бюджети. Функціонування даного інституту забезпечує участь місцевих органів влади у розподілі та перерозподілі ВВП з метою формування фондів грошових ресурсів необхідних відповідним органам для забезпечення виконання ними власних і делегованих повноважень.

Функціонування інституту місцевих податків і зборів в розвинених країнах забезпечує органи місцевої влади значною часткою власних надходжень. В Україні частка надходжень до місцевих бюджетів від місцевих податків і зборів незначна. Порівняно з практикою західних країн інститут місцевих податків і зборів в Україні фактично залишається недієздатним.

Ще одним досить розвиненим інструментом фінансового забезпечення місцевого самоврядування є трансферти. За допомогою даного інституту держава гарантує органам місцевого самоврядування певну стабільність та надання соціальних послуг на рівні не нижчому ніж гарантує держава. В розвинених країнах перевага надається трансфертам нецільового призначення – дотаціям. Критерії надання дотацій чітко сформульовані і не носять довільного характеру. Надання субвенцій зводиться до мінімуму, оскільки вони обмежують органи місцевого самоврядування у самостійності прийняття рішень. В Україні спостерігається протилежна тенденція щодо застосування видів трансфертів.

Інститути комунальної власності та комунального кредиту забезпечують надходження до місцевих бюджетів, які пов'язані з діяльністю об'єктів комунальної власності. Однак нині в Україні дані інститути забезпечують незначну частку надходжень в формування фінансових ресурсів органів місцевого самоврядування. Це пов'язане з незадовільним станом підприємств комунальної галузі в цілому по Україні.

Інститут цільових фондів місцевого самоврядування передбачає формування фондів грошових ресурсів необхідних для виконання наперед поставлених завдань. Даний інститут дуже слабо розвинений в Україні. Це певною мірою обумовлене тим, що місцевим органам влади заборонено утворювати позабюджетні фонди.

Такий інститут фінансового забезпечення органів місцевого самоврядування як місцеві запозичення досить поширений в світовій практиці. Він використовується як додаткове джерело ресурсів місцевих органів влади. В Україні даний інститут лише розпочав зароджуватись, однак наслідки світової фінансової кризи протягом останніх років призупинили розвиток даного інституту.

Наслідком такого стану розвитку інститутів та інструментів фінансового забезпечення органів місцевого самоврядування є неспроможність на належному рівні реалізовувати власні і делеговані повноваження. Основною причиною відсутності добре розвинених інститутів є централізований спосіб їх створення.

Отже, підводячи підсумки нашого дослідження хочеться зазначити, що лише створивши умови для реформування інститутів фінансового забезпечення місцевого самоврядування ми зможемо забезпечити реальне виконання покладених повноважень на ці органи. Ефективне функціонування системи фінансового забезпечення місцевого самоврядування в цілому може бути забезпечене лише за умови тісної взаємодії між даними інститутами. Тільки в такому випадку ми зможемо реалізувати самоврядування на відповідних територіях безпосередньо чи через відповідно створені ними органи місцевого самоврядування.